

2011. január – Boldogasszony hava

Forgatókönyv. Összeállította: Both Zsuzsa és Szabó Kinga

I. ISMERKEDŐS JÁTÉKOK

- *Ki segít nékem sövényt befonni? Segít a, segít a....*
- *Szervusz, kedves barátom, gyere vélem táncba! / Nem mehetek, barátom, mert a lovam sánta. Sánta lovam, paripám hízik a mezőben, / Szép asszony szeretőm lakik Debrecenben. Olyan a cipője, csikorog a sarka / Olyan főkötője, majd' az eget tartja. Én azt megteszem, megházasodom / Feleségem dolgozik, én még aluszom.*

II. JELES NAPOK, SZOKÁSOK

Január 1.: Újévköszöntés

Szilveszter éjszakáján zajscapás, Nyárszón egybehúzták a harangokat (fél 12-től fél egyig harangoztak), szászoknál tüzeskerék (egyfajta legénypróba), Feketelakon hegybekiáltás szokása (kikiáltanak minden rosszat, hogy ne vigyék át az új évbe).

Urálás, hejgetés: Moldvában még ma is élő szokás – csengőkkel, láncsal, szitadobbal járnak a fiúk, férfiak újévet köszönteni.

Az újév első napjával az egész esztendő sikerét igyekeztek biztosítani. Azt tartották, hogy amilyen az első napja az évnek, olyan lesz majd az egész év.

Tiltások: munkatilalom volt, és tilos volt bármit is kölcsönadni a háztól

Újévkor is szokás a gyümölcsfákat megrázni, hogy bőven teremjenek.

A moldvai magyaroknál a földműveléssel kapcsolatos jósló-varázsló szokás él. Újév reggelén felkeresik a házakat, és búzát vagy búzán kívül kukorica, napraforgó, rozs, zab, árpa magvát szórják szét, miközben jókívánságokat mondanak: *Adjon isten bő bort, bő búzát, barackot, hosszú farkú malacot, sok kolbászt, pálinkát!*; vagy: *Búzával virágozzék kentek házik, s mindörökké virágozzék!*

A tyúkokat abroncsból etették újév első napján, hogy ne széledjenek szét.

Köszöntők:

*Kicsi vagyok, székre állok, / onnan egy nagyot kiáltok,
hogy mindnyájan meghalljátok: / Boldog újévet kívánok!*

*Ez újév reggelén minden jót kívánok, / amerre csak járok, nyíljanak virágok,
még a hó felett is virág nyiladozzon, / dalos madár zengjen minden rózsabokron,
minden jó, minden szép legyen mindig bőven, / szálljon rátok áldás az új esztendőben!
Boldog újévet kívánok! (Szék)*

*Ez új idő, újesztendő most kezd újulni, / újulását víg örömmel kezdjük hirdetni.
Úr Jézusunk, mint Krisztusunk, áldjál meg minket, / bor, búzával, békességgel látogass minket!
Jutott hozzánk egy új idő, melyben vigadjunk, / vígságunkba az Istennek hálákat adjunk! (Szék)*

Január 6.: Vízkereszt, farsang kezdete

A karácsonyi ünnepkör zárónapja. Ekkor emlékezik meg az egyház a napkeleti bölcsekről és Jézusnak a Jordán vizében történt megkeresztelkedéséről. A szenteltvíznek mágikus ereje, gyógyító, gonoszűző, rontást megelőző szerepe volt. Használata végigkísérte az emberi élet fontos eseményeit is a születéstől a halálig.

A víz és tömjén szenteléséből alakult ki a házszentelés. A római katolikus falvakban a pap, a kántor, két ministráns és az egyházi kíséretében járta a falut. Megáldotta a házakat és a bennük lakókat. Az ajtóra a megszentelt krétával felírták az évszámot és a háromkirályok nevének kezdőbetűit, védendő a házat villámcsapás, vagy a boszorkányok rontása ellen.

Január 17.: Antal napja, egészségvarázslás

Remete Szent Antal (i.sz. 250.) szerzetes volt, akit a háziállatok védszentjeként tiszteltek. A középkorban előfordultak járványszerű mérgezések, melynek tünetei hasonlítottak az orbáncéhoz. Szent Antal tüze néven az orbáncot és az ehhez hasonló mérgezést. A betegeket imádságokkal, ráolvasással próbálták gyógyítani.

Az orbánc (népi elnevezése Szent Antal tüze) nevű bőrbetegség ellen ráolvasás:

*Guruzsma, guruzsma, tekerd meg / Fokhagymával csipdesd meg.
Áspis, kerekes, útifüves, leveles, / bíbola, bíbola, pacs, pacs, pacs.*

Január 18.: Piroska napja, időjóslás

Ha Piroska napján fagy, negyven napig el nem hagy.

Piroska napjához házasságjósító hiedelem is fűződik. Azt tartották, hogy amelyik lány ezen a napon piros kendőt köt a nyakába, még abban az évben férjhez megy.

Január 22.: Vince napja, időjóslás

A gazdák szerint ezen a napon sok bort kell inni, hogy bő legyen a termés. Az időjárás is meghatározó volt, például szép, napos idő esetén jó bortermést reméltek, rossz idő esetén viszont rossz bortermést jósoltak: *Hogyha szépen fénylik Vince, megtelik borral a pince.*

Január 26.: Pál napja, pálfordulás, időjóslás

Pál fordulása, ha tiszta, bőven terem mező, puszta.

Ezt a napot pálfordulónak is nevezik, arra a bibliai történetre utalva, mely szerint a Jézust üldöző Saul ezen a napon tért meg, és innentől Pál apostol néven emlegetik.

Fonó

Az őszi behordástól többnyire a farsang végéig tartott. Szent György napján mindenképpen be kellett fejezni a munkát, mert úgy tartották, *hurka teremne a szőszben*.

A fonó volt a fiatalok legfőbb szórakozóhelye. Fonó alatt legtöbbször a nagylányok fonóját értjük, de ugyanakkor voltak még kislányfonók és asszonyfonók is. Este, sötétedéskor kezdtek gyűlni a leányok, s amíg belemelegedtek a hangulatba, szorgalmasan fontak, hogy haladjanak is a munkával, mert később, biza, nem sok szaporája volt a fonásnak. Amíg még valóban fontak a fonóban, addig énekszóval szórakoztatták magukat a leányok.

Nyolc óra felé megérkeztek, és bemehettek a fiúk is, és ettől fogva a hangsúly a játékra, szórakozásra tevődött. Gyakoriak voltak a beugrató, megtréfáló játékok, majd később, amikor a kisebb legények hazamentek, a páros játékok voltak közkedveltebbek.

Ha nagyon elfáradtak a sok munkában, játékban, találós kérdéseket, vicceket mondtak egymásnak, vagy megkérték a fonót vezető idősebb asszonyt, hogy mondjon mesét.

A farsangi időszakban a fonó átalakult egy-egy kisebb mulatsággá. Ilyenkor jártak a különféle maszkokba öltözött *alakoskodók*, akik sorra eljártak a különböző szegek fonóiba, meglátogatva még az asszonyfonókat is.

- Melyek voltak a fonásra tilalmas napok?

Este vagyon a faluba ://

Készülj, kislány guzsalyasba, a-la-la...

A legények a kapuba ://

Leselkednek, mint a kutya, a-la-la...

Onnan fordulnak ajtóra ://

Kukucsil bé, mint a macska, a-la-la...

Onnan fordulnak ablakra ://

Kukucsil bé, mint a róka, a-la-la

Kukucsil bé, mint a róka ://

Odafagyott az ajaka, a-la-la...

Hozd ki, kislány azt a gyortyát ://

Engesszük fel az ajakát, a-la-la... (Moldva)

III. JÁTÉKOK

Megfogták a vén medvét, táncolni tanították

Dirmeg-dörmög a medve, Nincsen neki jó kedve.

A medve addig nem jöhet ki a barlangjából, amíg a gyermekek énekelnek. Mikor az ének abbamarad, a medve kiszalad a barlangból, s akit meg tud érinteni a gyermekek közül, azokat magával viheti a barlangjába.

Kútba estem

Gyűrűs játék

A kör közepén álló gyermek ki kell találja, hogy kinél van a gyűrű. Ha kitalálta, helyet cserélnek.
Csön, csön gyűrű, arany gyűrű/ Nálad, nálad ezüst gyűrű/ Itt csörög, itt pörög, itt add ki.

Szarkatánc

Szarka vagyok, ugrálok, húst eszek, ha találok

Ez a tánc, ez a tánc, ez a szarkatánc.

Beszélni csak tanulok, De lopni már jól tudok

Ez a tánc, ez a tánc, ez a szarkatánc.

Szarka megy a berekbe, Viszi farkát cserregve

Ez a tánc, ez a tánc, ez a szarkatánc.

Fordulj, kicsi szék

Egy valaki leül háttal a többinek, akik közül a játékvezető csendben kiválaszt egyet, aki hangját elváltoztatva megkopogtatja a háttal ülő hátát.

–Fordulj, kicsi szék. /–Nem fordulok. /–Meddig? /–Keddig. /–Mit vársz? /–Csókot. /–Kitől?

Itt a kicsi széken ülő ki kell találja az őt megkopogtató gyermek nevét. Ha kitalálja, helyet cserélnek.

IV. VETÍTÉS, MESÉLÉS

V. KÉZMŰVES FOGLALKOZÁS – csutkababa készítése